

Sygn. akt III AUa 788/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 sierpnia 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jolanta Hawryszko (spr.)
Sędziowie:	SSA Urszula Iwanowska SSO del. Gabriela Horodnicka - Stelmaszczuk
Protokolant:	St. sekr. sąd. Katarzyna Kaźmierczak

po rozpoznaniu w dniu 10 sierpnia 2017 r. w Szczecinie

sprawy H. P. (1)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy

na skutek apelacji ubezpieczonej

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 2 sierpnia 2016 r. sygn. akt VII U 416/14

1. oddala apelację,

2. przyznaje adwokat M. Ł. od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Szczecinie kwotę 270zł (dwieście siedemdziesiąt złotych) powiększoną o podatek od towarów i usług tytułem wynagrodzenia za pomoc prawną udzieloną ubezpieczonej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

SSA Urszula Iwanowska SSA Jolanta Hawryszko SSO del. Gabriela Horodnicka

- Stelmaszczuk

Sygn. akt III AUa 788/16

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S., po rozpoznaniu wniosku H. P. (1) z 11 października 2013 r. o rentę z tytułu niezdolności do pracy z ogólnego stanu zdrowia, decyzją z 20 grudnia 2013 r. odmówił prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy stwierdzając, że przy uznaniu całkowitej niezdolności do pracy ubezpieczona nie spełnia pozostałych przesłanek z art. 57 warunkujących przyznanie prawa do renty.

W odwołaniu od decyzji ubezpieczona wniosła o przyznanie renty z uwagi na zdrowia. Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania wskazując, że przy ustalonej dacie powstania niezdolności (26 stycznia 2011) udowodniono jedynie 2 lata, 6 miesięcy i 20 dni okresów składkowych i nieskładkowych.

Sąd Okręgowy w Szczecinie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 2 sierpnia 2016 r. oddalił odwołanie oraz orzekł o kosztach pomocy prawnej udzielonej z urzędu. Sąd pierwszej instancji ustalił, że H. P. (1) ur. (...) po ukończeniu technikum (...) kontynuowała naukę na uczelni w Z., a następnie dostała się na Wydział (...) Uniwersytetu (...) w P.. Tam studiowała od 1 października 1995 r. do 28 września 2000 r. W tym okresie zaczęto u H. P. (1) obserwować niepokojące zachowania, miewała stany lękowe, reagowała nieuzasadnioną agresją, popadała w konflikty, zachowywała się nielogicznie, nieprzewidywalnie i nieadekwatne do sytuacji, przejawiała obsesję na tle swojego wykształcenia, uważała się za wielką malarzkę, stawiała się jednak coraz bardziej nieporadna w życiu codziennym i coraz bardziej wymagała pomocy innych osób. Z biegiem lat, już po studiach, takie zachowania i sytuacje coraz bardziej nasilały się. H. P. (1) przestała dbać o higienę osobistą, dziwacznie się ubierała, izolowała się od ludzi, nie dbała o mieszkanie. Pierwszy raz do szpitala (...) została skierowana na okres od 21 maja do 7 czerwca 2004 r. Wówczas zdiagnozowano zespół paranoidalny, obserwacji jednak nie ukończono, bowiem ubezpieczona odmówiła poddania się dalszemu leczeniu. Nie kontynuowała leczenia, nie miała poczucia choroby. Kolejny raz w szpitalu (...) przebywała od 26 stycznia 2011 r. do 16 marca 2011 r. Przyjęta została z objawami lęku, w obniżonym nastroju, była rozkojarzona, ambiwalentna, bez krytycyzmu chorobowego. Zdiagnozowano schizofrenię prostą defektywną i po blisko dwumiesięcznym leczeniu uzyskano poprawę w zakresie lęku i niepokoju wewnętrznego. Lekarz orzecznik ZUS rozpoznając schizofrenię prostą, stwierdził całkowitą niezdolności do pracy od hospitalizacji w dniu 26 stycznia 2011 r. do 31 grudnia 2015 r.

H. P. (1) cierpi na schizofrenię paranoidalną. Stan zdrowia psychicznego czyni ją całkowicie trwale niezdolną do pracy z początkiem w okresie realizowania studiów wyższych przed 25 r. życia. Naruszenie sprawności zdrowia psychicznego powodujące całkowitą niezdolność do pracy H. P. (1) powstało w okresie studiów, najprawdopodobniej w okresie po 2 latach studiowania w Z. i przejścia na (...) do P., czyli przed 2000 r., w którym powódka obroniła pracę dyplomową, mając 27 lat (studiowała 7 lat), a zatem przed 25 r. życia. W tym okresie osoby z najbliższego otoczenia, stanowiące rodzinę zastępczą oraz opiekę sądową obserwowały wyraźne zmiany funkcjonowania opiniowanej. Pojawiły się konflikty na uczelni, dziwaczne zachowania, nie informowała rodziny gdzie i jak mieszka, wybuchała złością, dziwacznie się ubierała, przejawiała nastawienie ksobne, urojeniowo zaczęła tłumaczyć relacje rodzinne, stała się nadpobudliwa. Natomiast w okresie od 26 stycznia 2011 r. H. P. (1) stała się niezdolna do samodzielnej egzystencji i taki stan prognozowany jest do czerwca 2018 r. Opiniowana zaniedbuje podstawowe potrzeby egzystencjalne, jedzenie, sen, higienę, nie kontroluje samodzielnie leczenia psychiatrycznego, zaniedbuje mieszkanie (interwencje spółdzielni, MOPS).

H. P. (1) na dzień złożenia wniosku o rentę udowodniła przed organem rentowym łącznie 4 lata, 9 miesięcy i 28 dni okresów składkowych oraz 5 lat i 10 dni okresów nieskładkowych. Okresy nieskładkowe ograniczone do 1/3 wynoszą 1 rok, 7 miesięcy i 10 dni.

Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie ubezpieczonej jest nieuzasadnione. Bezsprornie stan zdrowia H. P. (1) czyni ją całkowicie niezdolną do pracy, przy czym strony zgodziły się z ustaleniem sądu, że początek niezdolności przypada na okres studiów powódki na Uniwersytecie (...) w P. i jest wynikiem naruszenia sprawności organizmu sprzed ukończenia przez powódkę 25. roku życia. Niemniej jednak w ocenie sądu spełnienie warunku istnienia niezdolności nie jest wystarczające dla uzyskania prawa do renty w oparciu o przepis art. 57 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Konieczne jest bowiem, by osoba ubiegająca się o rentę: 1) miała wymagany okres składkowy i nieskładkowy w rozumieniu art. 58, 2) by jej niezdolność do pracy powstała w okresach, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1 i 2, pkt 3 lit. b, pkt 4, 6, 7 i 9, ust. 2 pkt 1, 3-8 i 9 lit. a, pkt 10 lit. a, pkt 11-12, 13 lit. a, pkt 14 lit. a i pkt 15-17 oraz art. 7 pkt 1-4, 5 lit. a, pkt 6 i 12 ustawy albo nie później niż 18 miesięcy od ustania tych okresów.

Sąd okręgowy w sprawie ubezpieczonej rozważył, że okres studiów jest okresem nieskładkowym, wymienionym w art. 7 pkt. 9 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a zatem powstanie niezdolności w tym okresie nie uprawnia do renty. Już brak tej tylko przesłanki skutkuje brakiem prawa do renty.

Kolejnym warunkiem jest posiadanie odpowiedniego okresu składkowego i nieskładkowego. Jak wskazał Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z 29 stycznia 2016 r., III AUa 340/15 „w odniesieniu do osoby, która była chora przed podjęciem zatrudnienia, a następnie pracowała w zakresie odpowiadającym jej możliwościom zdrowotnym, dla określenia momentu powstania niezdolności do pracy, wymagane jest pogorszenie stanu zdrowia w okresie zatrudnienia i to w stopniu uniemożliwiającym wykonywanie pracy w dotychczasowym, ograniczonym zakresie nawet w ramach tego samego stopnia niezdolności”. H. P. (1) studia ukończyła we wrześniu 2000 r., w wieku 27 lat będąc już wówczas osobą całkowicie niezdolną do pracy. Brak jest w zasadzie dokładniejszych danych pozwalających na ocenę, czy i kiedy po ukończeniu studiów przebieg choroby zaostrzył się, pierwszym takim sygnałem jest dwutygodniowy pobyt w szpitalu (...) w okresie od 21 maja do 7 czerwca 2004 r. Gdyby zatem traktować ten pobyt jako wynik nagłego pogorszenia się stanu zdrowia pozwalający na określenie innej, późniejszej daty powstania niezdolności do pracy, konieczne byłoby spełnienie kolejnego warunku posiadania wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego w rozmiarze co najmniej 5 lat. W 2004 r. H. P. (1) ukończyła bowiem już 30 lat, a to oznacza, że pięcioletni okres powinien przypadać w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy. Przed zgłoszeniem wniosku o prawo do renty H. P. (1) udowodniła w ostatnim 10-leciu 3 lata, 7 miesięcy i 16 dni okresów składkowych i nieskładkowych. Przed powstaniem niezdolności (czyli de facto przed nagłym pogorszeniem stanu zdrowia skutkującym hospitalizacją w 2004 r.) powódka udowodniła 9 miesięcy składkowych oraz 5 lat nieskładkowych, a zatem również i ta data powstania niezdolności nie daje uprawnień do przyznania H. P. (1) prawa do renty. Przyjmując zaś za datę powstania niezdolności początek kolejnej hospitalizacji (26 stycznia 2011 r.), nadal nie jest spełniony warunek z art. 57 ust. 1 pkt. 2 ustawy, albowiem tu H. P. (1) udowodniła jedynie 2 lata, 6 miesięcy i 20 dni.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że ubezpieczona winna podjąć próbę uzyskania prawa do renty socjalnej, ewentualnie prawa do renty rodzinnej po zmarłych rodzicach, co jest realne w świetle ustalonej przez biegłą daty powstania niezdolności do pracy.

Apelację od wyroku złożyła ubezpieczona zarzucając orzeczeniu: 1. obrazę prawa materialnego art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy rentowej przez błędną wykładnię dokonaną w ten sposób, że wyprowadzono z niego normę prawną, zgodnie z którą spełnienie przesłanki określonej w tym przepisie może nastąpić tylko przez zaistnienie niezdolności do pracy w okresie wymienionym w tym przepisie, podczas gdy spełnienie tej przesłanki nastąpić może także w wyniku istotnego pogorszenia się zdrowia ubezpieczonego choćby w ramach tej samej niezdolności do pracy w okresie wymienionym w tym przepisie, które nastąpiło już po zaistnieniu niezdolności do pracy; 2. obrazę prawa materialnego art. 57 ust. 1 pkt 3 w zw. z art. 58 ust. 1 ustawy rentowej przez błędną wykładnię dokonaną w ten sposób, że wymagany okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 58 ust. 1 ustawy rentowej, przyjmuje się dla wieku ubezpieczonej z dnia istotnego pogorszenia się stanu zdrowia, zamiast z dnia zaistnienia niezdolności do pracy. Ubezpieczona wniosowała o zmianę zaskarżonego wyroku przez ustalenie prawa do renty od 26 stycznia 2011 r., ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny rozważył sprawę i uznał, że apelacja jest niezasadna.

Rozstrzygnięcie Sądu pierwszej instancji jest prawidłowe zważywszy, że ustalenia sprawy nie budzą wątpliwości stron, natomiast prawo materialne zostało właściwie zinterpretowane. Sąd Apelacyjny w pełni podziela ustalenia i ocenę prawną Sądu Okręgowego.

Należy przypomnieć, że warunki uzyskania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy zostały określone w art. 57 ust. 1 w zw. z art. 58 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Zgodnie z treścią art. 57 ust. 1 ustawy renta z tytułu niezdolności do pracy przysługuje ubezpieczonemu, który spełnił łącznie następujące warunki: 1) jest niezdolny do pracy; 2) ma wymagany okres składkowy i nieskładkowy; 3) niezdolność do

pracy powstała w okresach wskazanych w ustawie albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów. Z kolei w myśl art. 58 ust. 1 ustawy rentowej, warunek posiadania wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego, o którym mowa w art. 57 ust. 1 pkt 2 uważa się za spełniony, gdy ubezpieczony osiągnął okres składkowy i nieskładkowy wynoszący łącznie, co najmniej: 1) 1 rok – jeżeli niezdolność do pracy powstała przed ukończeniem 20 lat; 2) 2 lata – jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 20 do 22 lat; 3) 3 lata – jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 22 do 25 lat; 4) 4 lata – jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 25 do 30 lat; 5) 5 lat – jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 30 lat; wg art. 58 ust. 2 ustawy okres, o którym mowa w ust. 1 pkt 5, powinien przypadać w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy; do tego dziesięcioletniego okresu nie wlicza się okresów pobierania renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej lub renty rodzinnej.

Mając na względzie treść przywołanych przepisów Sąd Apelacyjny nie zgadza się z argumentacją skarżącej, że w związku z tym, iż niezdolność ubezpieczonej do pracy powstała przed 25. rokiem życia, zatem w czasie nauki w szkole wyższej, konieczne było wykazanie okresu składkowego wynoszącego jedynie co najmniej 3 lata (art. 57 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 58 ust. 1 pkt 3), co też ubezpieczona uczyniła, a nie 5 lat. Należy bowiem przypomnieć, że zgodnie z treścią art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy rentowej ubezpieczonemu przysługuje świadczenie tylko wtedy gdy niezdolność do pracy powstała w okresach, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1 i 2, pkt 3 lit. b, pkt 4, 6, 7 i 9, ust. 2 pkt 1, 3-8 i 9 lit. a, pkt 10 lit. a, pkt 11-12, 13 lit. a, pkt 14 lit. a i pkt 15-17 oraz art. 7 pkt 1-3, 5 lit. a, pkt 6 i 12, albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów. Okres studiów, o którym mowa w art. 7 pkt 9 ustawy rentowej, nie został objęty powyższą regulacją, dlatego też powstanie niezdolności do pracy w tym okresie, jak słusznie wskazał Sąd Okręgowy, skutkuje brakiem prawa do wnioskowanego świadczenia. Ubezpieczona nie złożyła wniosku o rentę w okresie studiów, lecz dopiero w wieku 40 lat, zatem to na datę złożenia wniosku podlega weryfikacji spełnienie przez nią wszystkich ustawowych wymogów przyznania prawa. W myśl art. 116 ust. 1 ustawy rentowej postępowanie w sprawie o przyznanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy wszczyna się bowiem na wniosek i to właśnie data złożenia wniosku wyznacza stan faktyczny i prawny, który winien być brany pod uwagę jako kryterium ustalenia, czy zostały spełnione przesłanki do przyznania prawa do świadczenia. Przenosząc powyższe na grunt sprawy należy podkreślić, że ubezpieczona pierwszy wniosek o rentę złożyła 11 października 2013 mając ukończone 40 lat, dlatego też przesłanki, o których mowa wyżej, winny być analizowane właśnie na tę datę.

W dalszej kolejności zauważyć należy, że nawet przy przyjęciu innej, późniejszej niż ustalona przez biegłą psychiatrę M. Ś., daty powstania niezdolności do pracy, przesłanka posiadania wymaganych okresów składkowych i nieskładkowych, o której mowa w art. 57 ust. 1 pkt 2, nie została spełniona. Na uwagę zasługują w tym miejscu dwa okresy hospitalizacji, od 21 maja 2004 r. oraz od 26 stycznia 2011 r. Co istotne, we wskazanych wyżej okresach H. P. (1), miała ukończone 30 lat, zatem Sąd Okręgowy słusznie przyjął, że w tej sytuacji zastosowanie znajduje art. 58 ust. 1 pkt 5 ustawy rentowej, który wymaga wykazania przez osobę ubezpieczoną okresu składkowego i nieskładkowego wynoszącego co najmniej 5 lat, nadto przypadającego w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy. Jak prawidłowo ustalił sąd pierwszej instancji, w każdym z powyższych przypadków posiadany przez ubezpieczoną okres składkowy i nieskładkowy był niewystarczający do przyznania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. Przy tym istotne jest, że rozpatrzeniu podlega prawo do renty na podstawie wniosku złożonego przez ubezpieczoną dopiero po ukończeniu 40 lat. Bezsprzecznie ubezpieczona była całkowicie niezdolna do pracy w dacie złożenia wniosku, jak też data ta przypadała w okresie zdefiniowanym wg art. 57 ust. 3 ustawy rentowej. W tej dacie nie spełniała jednak przesłanki posiadania co najmniej pięcioletniego okresu składkowego i nieskładkowego. Zatem i organ rentowy, i Sąd Okręgowy w myśl art. 58 ust. 2 weryfikowały wymóg posiadania co najmniej pięcioletniego okresu składkowego i nieskładkowego przez tak zwane cofnięcie niezdolności do pracy. Tego rodzaju zabieg prawny jest dopuszczalny jedynie na podstawie art. 58 ust. 2 i umożliwia uwzględnienie innych okresów składkowych i nieskładkowych liczonych w dziesięcioleciu poprzedzającym nie datę zgłoszenia wniosku o rentę, lecz dzień powstania niezdolności do pracy, który zaistniał wcześniej niż data złożenia wniosku o rentę. W sprawie wynik tej weryfikacji nie doprowadził jednak do wniosku, że ubezpieczona spełniła warunek posiadania co najmniej pięcioletniego okresu składkowego i nieskładkowego ani w dziesięcioleciu poprzedzającym datę hospitalizacji 26 stycznia 2011 r., ani też wcześniejszą datę 21 maja 2004 r. Przy czym w każdym z tych przypadków wymagany

okres składkowy i nieskładkowy wg. art. 57 ust. 1 pkt 2 to co najmniej 5 lat. Warunki zdefiniowane w treści art. 58 ust. 1 ustawy należy bowiem odczytywać spójnie z wymogiem art. 57 ust. 1 pkt 2 zważywszy, że stanowią jego materialnoprawne doprecyzowanie. Natomiast regulacja z art. 58 ust. 2 w zakresie pozwalającym na tak zwane cofnięcie niezdolności do pracy ma charakter wyjątku i jako taka nie może być interpretowana samoistnie i z pominięciem ogólnych wymogów prawa do renty określonych w art. 57 ust. 1 ustawy rentowej.

Ustosunkowując się do treści apelacji, sąd odwoławczy wskazuje, że przedstawiona przez stronę skarżącą argumentacja jest niespójna. Z jednej strony bowiem fakt spełnienia przez H. P. (1) przesłanki posiadania wymaganych okresów składkowych i nieskładkowych pełnomocnik ubezpieczonej wywodzi z okoliczności powstania niezdolności do pracy przed 25. rokiem życia, z drugiej natomiast podnosi, że ubezpieczona spełniła również przesłankę powstania niezdolności do pracy w okresach ubezpieczenia wymienionych w art. 57 ust. 1 pkt 3 lub w ciągu 18 miesięcy od ich ustania wskazując, że skarżąca była ubezpieczona w okresie od 1 grudnia 2010 r. do 31 stycznia 2011 r. z tytułu zatrudnienia w (...) sp. z o.o. sp. k. oraz że w okresie od 26 stycznia 2011 r. do 16 marca 2011 r. była hospitalizowana na oddziale (...). Strona apelująca wskazuje więc na dwie daty powstania niezdolności do pracy, przy czym w drugiej sytuacji wiążąc ją z ugruntowanym już orzecznictwem co do możliwości nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, jeżeli niezdolność do pracy powstała przed zatrudnieniem, a następnie w okresie zatrudnienia uległa pogorszeniu nawet w ramach tego samego stopnia niezdolności. Zdaniem Sądu Apelacyjnego przedstawiona interpretacja prawa jest niedopuszczalna, bowiem ubezpieczona była całkowicie niezdolna do pracy w dniu złożenia wniosku o rentę 11 października 2013 r., jak też przed podjęciem zatrudnienia, jak również w trakcie zatrudnienia. Fakty te były przedmiotem analizy Sądu Okręgowego, który rozważał hipotetyczne pogorszenie stanu zdrowia przyjmując za punkt wyjścia datę hospitalizacji i w każdy z analizowanych przypadków prawidłowo nie stwierdził spełnienia wymogu pięcioletniego okresu składkowego i nieskładkowego. Za Sądem Okręgowym powtórzyć należy, że w sytuacji ubezpieczonej wysoce prawdopodobne jest uzyskanie prawa do renty socjalnej, ewentualnie prawa do renty rodzinnej po zmarłych rodzicach. Ubezpieczona stając się całkowicie niezdolną do pracy w okresie studiów przed i przed podjęciem zatrudnienia, nie mogła nabyć prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. Stwierdzona w tym okresie niezdolność do pracy nie daje jej prawa do ograniczenia wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego do trzech lat w myśl art. 58 ust. 1. 3 ponieważ składając wniosek o rentę miał już ukończone 40 lat, zaś art. 58 ust. 1.3 nie może definiować wymaganego okresu składkowego w oderwaniu od regulacji art. 57 ust. 1 definiującej warunki przyznania prawa do renty na datę złożenia wniosku o rentę.

Mając powyższe na względzie, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację. O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. oraz § 16 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 15 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. z 2015 r. poz. 1801).

SSA Urszula Iwanowska SSA Jolanta Hawryszko SSO del. Gabriela Horodnicka

- Stelmaszczuk